

《三国演义》中修辞格的维译研究

英提杂尔·阿力甫江

新疆师范大学中国语言文学学院, 新疆 乌鲁木齐

收稿日期: 2022年3月23日; 录用日期: 2022年5月24日; 发布日期: 2022年5月31日

摘要

本文以《三国演义》维译版中的修辞格为研究对象, 以现代翻译理论为基础, 总结归纳出比喻、夸张、双关、借代等主要修辞格并进行汉语和维吾尔语两种语言的对比分析, 探究四类修辞格的翻译方法并揭示其独特魅力, 为维吾尔语学习和翻译提供参考。

关键词

《三国演义》, 修辞格, 维译

A Study on the Translation of Figures of Speech in the *Romance of the Three Kingdoms*

Intizar Galipjan

College of Chinese Language and Literature, Xinjiang Normal University, Urumqi Xinjiang

Received: Mar. 23rd, 2022; accepted: May 24th, 2022; published: May 31st, 2022

Abstract

Taking the figures of speech in the Uyghur translation of the *Romance of the Three Kingdoms* as the research object and based on modern translation theory, this paper summarizes the main figures of speech such as metaphor, exaggeration, pun and metonymy, makes a comparative analysis between Chinese and Uyghur, explores the translation methods of four kinds of figures of speech and reveals their unique charm, so as to provide reference for Uyghur learning and translation.

Keywords

Romance of the Three Kingdoms, Figure of Speech, Uygur Translation

Copyright © 2022 by author(s) and Hans Publishers Inc.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution International License (CC BY 4.0).

<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Open Access

1. 引言

汉语与维吾尔语属于不同的语言类型。按形态归类,维吾尔语属于黏着语,汉语属于孤立语;根据句法特点归类,维吾尔语属于综合语,汉语属于分析语。从微观角度来看,两种语言中的修辞格在句子里使用时有着许多相同点。这就为它们的对比研究提供了可能。本文以《三国演义》汉文版和维吾尔文翻译版本为例,对其中的修辞格进行探讨和分析。

2. 修辞格的定义及研究现状

2.1. 修辞格的定义

“修辞格”又叫“辞格”,“修辞手段”等,所谓修辞格,本来是修辞学的术语,是指“语辞同内容相贴切,造成超乎寻常文字,寻常文法以至寻常编辑的新形式,呈现一种有力、动人的魅力”。唐钺(1923)在《修辞格》一书中阐述:“一般情况下语文为了要增强或者扩大词语所有的运用力,不用总是用语气而用变格的语法来增强,这种方法叫做修辞格”。由于“变革中的语法”[1]中的“语法”不同于现在所说的语法,所以常常被误解。再看张弓(1963)在《现代汉语修辞学》对修辞格的定义:“修辞是人们互相交流感情的手段,按照一个民族语言的内部发展情况开创的全面的,详细的手段,语言美化的手段(如对偶、对照、回环、反复、比喻、拟人、夸张、同语、幽默、讽刺、双关等)”[2]。

2.2. 修辞格的研究现状

我国自从有了修辞学,长期以来也是以修辞格为中心。现代修辞学的重要著作,例如唐钺的《修辞格》(1923),则以“修辞格”为对象,论述了五类二十七格,被陈望道先生称为我国现代修辞学的“先声”,得到充分的肯定。而陈望道先生的《修辞学发凡》(1932,上海大江书铺)作为我国现代修辞学的奠基之作,也是以修辞格为中心,详细论证了四类三十八格,其中对修辞格的特点、作用以及它们之间的联系和区别,分析得尤为周密,由此建立了修辞格的科学体系[3]。

3. 《三国演义》维译研究概述

《三国演义》的译本主要分为外文版本和少数民族语言版本,《三国演义》的译本在推动中国传统文化传承的同时,也促进了各民族、各国家之间的文化交流。新中国成立以后,在国家翻译及语言政策的支持和人民文化需求增长的情况下,民族出版社于1958年6月出版了选自罗贯中所著《三国演义》中《三顾茅庐》的维吾尔语小册子,这是四大名著维文版最早的节译本。1982年新疆人民出版社出版了维吾尔文《三国演义》全译本。2000年新疆人民出版社再版了维吾尔文《三国演义》。2006年新疆人民出版社再版《三国演义》,2012年新疆人民出版社插图版四大名著等等。

目前,国内外对《三国演义》的研究很多,包括人物形象、语言、称谓词、成语、典故等[4]。大多数学者都是对《三国演义》的汉文版本和英译版本进行研究和探讨,但对《三国演义》维译版本的研究还非常少,对其修辞格的翻译问题更是寥寥无几。所以笔者拟从汉维对比分析的角度探索《三国演义》中修辞格的维译技巧,以弥补汉维修辞格对比研究中文献稀少、内容单一的不足。

4. 《三国演义》中修辞格的维译分析

在《三国演义》中，出现次数最多的主要有比喻、夸张、借代、双关等修辞格[5]，译文为了取得良好的表达效果，在尽可能保留原文修辞格使用的前提下，结合维吾尔族文化及语言习惯，采用了不同的翻译方法。下面将对这些修辞格的翻译进行分析。

4.1. 《三国演义》中比喻的维译分析

比喻(نوخشتش)،即打比方，是根据不同事物之间的相似之处，把某一个事物比作另一个事物，把抽象的事变为具体的事。比喻辞格的与众不同的设喻，使语言更加生动形象。《三国演义》中的比喻辞格大致有明喻(ئىنىق نوخشتش)、暗喻(بوشۇرۇن نوخشتش)两种基本类型[6]。

4.1.1. 明喻

明喻(ئىنىق نوخشتش)的特点是把描写的事物(本体)和与它所相似的事物(喻体)打个比方，借此说明某个现象或者阐明某种道理。有两个条件：本体和喻体之间要有一定的相似点：有比喻词“如”、“像”、“似”、“好像”、“像……似的”、“如同”、“好比”等，维语中的比喻词有“خۇددى، دەك، تەك”。

(1) 身上无容刑之处。承在座视之，心如刀割。(《三国演义》第二十三回 P227)

ئۇنىڭ بەدىنىنىڭ تاز يېرى قالمىغاندى. دۇڭ چىڭ ئولتۇرغان جايدىن ئۇنى كۆرۈپ، گويىا يۈرىكى پىچاقتا تىلغاندەك بولدى. («ئۈچ - بەت 500 پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە» (1 - قىسىم))

“心如刀割”的本体是董承内心的痛苦，喻词是“如”，喻体是刀割的感受。在维译的时候，采用了直译的翻译方法，“刀割”直译就是“پىچاقتا تىلغاندەك”，这样翻译能够准确的表达文意，使读者更易体会董承内心的痛苦。

(2) 兄弟如手足，妻子如衣服。衣服破，尚可缝；手足断，安可续？(《三国演义》第十五回 P155)

ئاغا - نىنلار قول بىلەن يۇتقا ئوخشايدۇ، خوتۇن بىلەن ئوغۇلكىيىم گە ئوخشايدۇ. كىيىم بىر تىلسا ئۇنى يامىغىلى بولىدۇ، قول - پۇت سۇنسا - بەت 300 ئۇلغىلى بولمايدۇ. («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە» (1 - قىسىم))

“兄弟如手足”和“妻子如衣服”的本体分别是“兄弟”和“妻子”，喻词是“如”，喻体是“手足”“衣服”。在维译的时候，采用了直译的翻译方法，“兄弟”“手足”“妻子”“衣服”直译就是“ئاغا - نىنلار”“قول بىلەن پۇت”“خوتۇن بىلەن ئوغۇل”“كىيىم”，这样翻译保留了作品的原汁原味。

(3) 王子服等四人面面相觑，如坐针毡。(《三国演义》第二十三回 P226)

ۋاڭ زىفۇ باشلىق تۆتەيلەن بىر - بىرىگە قارىشىپ خۇددى جوغنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرغاندەك بولۇشۇپ قالدى. («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە - بەت 498 قىسسە» (1 - قىسىم))

“如坐针毡”的本体是王子服等四人坐立不安的样子，喻词是“如”，喻体是坐在插着针的毡子上。在维译的时候，采用了意译的翻译方法，把坐在插着针的毡子上翻译成“جوغنىڭ ئۈستىدە”，意为“在炭火上”，这样翻译与维吾尔族文化相结合，符合维吾尔族读者的说话习惯，使维吾尔族读者更易理解王子服等四人的坐立不安。

(4) 以某比之，譬犹驽马并麒麟、寒鸦配鸾凤耳。……(《三国演义》第三十六回 P320)

بەقىر بىلەن سەلىشتۈرغاندا، ئۇ كىشى تۇلپار بولسا، مەنبىر قوتۇر ئادىقا ئوخشايمەن، ئۇ كىشى سۇمۇرغ بولسا، مەن بىر تۇڭ قاغىغا - بەت 118 - قىسىم) 2 ئوخشايمەن. («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە» (1 - قىسىم))

“以某比之，譬犹驽马并麒麟、寒鸦配鸾凤耳”，鸾凤，鸾鸟和凤凰，古代传说中的神鸟。常用来比喻贤俊之士。寒鸦，鸟纲，鸦科。意思是徐庶自己的才能和诸葛亮相比就像资质较差、不出众的马和麒麟相比，寒鸦和鸾鸟、凤凰相比。把“驽马”翻译成“قوتۇر نات”，意为“小马、马驹”，把“麒麟”翻译成“تۇلپار”，意为“骏马，千里马”，在维译的时候采用了意译的翻译方法。“寒鸦”直译就是“تۇڭ

“鸾凤”直译就是“سۇمۇرغ”。在维译的时候采用了直译的翻译方法。维吾尔族文化中并没有“麒麟”，翻译时用“骏马，千里马”来替代，贴合维吾尔族文化，使维吾尔族读者更易接受。

(5) 行无数里，忽然朔风凛凛，瑞雪霏霏，山如玉簇，林似银妆。(《三国演义》第三十七回 P328)

بىرنەچچە چاقىرىم ماڭا- ماڭمايلا، تۇيۇقسىز نىزغىن شامالچىقىپ لەپىلدەپ قارىيغىشقا باشلىدى، تاغلارنى ئايباق قارىيىسىپ، دەل -

(بەت134- قىسىم) 2دەرخلەر خۇددى كۈمۈش رەڭدە بويىپ قويغاندەكىالتىراپ كەتتى. («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە»)

“山如玉簇”“林似银妆”的本体是“山”“林”，喻词是“如”“似”，喻体是“玉簇”“银妆”。在维译的时候，把“山如玉簇”翻译成“تاغلارنى ئايباق قارىيىسىپ”，意为“高山被白雪覆盖”，采用了意译的翻译方法，“银妆”的意思是画上银色的妆容，维译为“كۈمۈش رەڭدە بويىپ قويغاندەكىالتىراپ كەتتى”，意为“涂上银色”，采用了直译的翻译方法。

(6) 今将军仗皇威，掌兵要，龙骧虎步，高下在心，若欲诛宦官，如鼓洪炉燎毛发耳。(《三国演义》第二回 P36)

ۋوجۇدقا چىقارغىلى بولسۇن؟ ھازىر جانابلىرى خاننىڭ ئابىرۇيغىياتىنىپ ھەممە لەشكەر ھوقۇقىنى ئىلگىلىرىگە ئالدىلا، نىمىنىقىلىمەن دېسىلە شۇنى قىلالايدىلا. ھەرمىناغلىرىنى يوقىتىشنىخالايدىكەنلا، بۇ سىلى ئۈچۈن بىر قىزىق مەشنىڭ بىر تالتۇكىنى كۆيدۈرگىندەكلا. بىر ئىش. («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە»)

(بەت144- قىسىم) 1پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە «)

“如鼓洪炉燎毛发耳”的意思就像用大火炉来烧断头发一样的容易，形容易如反掌。在这里，本体是“诛杀宦官”，喻词是“如”，喻体是“鼓洪炉燎毛发”。在维译时采用了直译的翻译方法。直译就是“بىر قىزىق مەشنىڭ بىر تال تۈكىنى كۆيدۈرگىندەكلا”，这样翻译，保留了原著的修辞格，让维吾尔族读者也能体会到修辞的魅力。

(7) 卓先下拜曰：“卓今得将军，如旱苗之得甘雨也。”(《三国演义》第三回 P47)

بۈگۈن سىز جانابى سەر كەردىگە ئىگە بولۇشۇمۇسۇزلىقتىن قۇرۇپ قالغان مايسىنىڭ ھاياتىمەخس يامغۇر غانىگە بولغىنىغا —

(بەت164- قىسىم) 1ئوخشاشتۇر، دېدى («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە»)

“如旱苗之得甘雨也”的本体是吕布加入董卓阵营，喻词是“如”，喻体是缺水的禾苗得到了雨水的滋润。在维译的时候，采用了直译的翻译方法，“旱苗之得甘雨”直译就是“مايسىنىڭ ھاياتىمەخس يامغۇر غانىگە بولغىنىغا ئوخشاشتۇر”

(8) 弓开如秋月行天，箭去似流星落地。(《三国演义》第十六回 P165)

كېرىلدى يا كېرىچى كۆكتىكى ئۈزگەن ئايدەك،

(بەت334- قىسىم) 1 («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە») (ئىتلىدى ئوق ۋىزىلاپ خۇددى كۆچكەن يۇلتۇزدەك

“弓开如秋月行天，箭去似流星落地”的本体是张开的弓，射出的箭，喻词是“如”“似”，喻体是满月和流星，在维译的时候采用了直译的翻译方法。这样翻译既保留了修辞的运用，同时词尾也用了相同的格式，做到了对仗工整。

(9) 群贼不敢近，只远远以箭射之，箭如骤雨……。(《三国演义》第十六回 P168)

توققۇز كىشىنى ئۆلتۈرۈپ تاشلىدى. ياۋ توپى ئۇنىڭغا يېقىنكىلەلمەي، بىراقىن تۇرۇپ يامغۇردەك ئوق ياغدۇردى. («ئۈچ پادىشاھلىق

(بەت350- قىسىم) 1ھەققىدە قىسسە «)

“箭如雨下”中本体是射出的箭，喻词是“如”，喻体是下雨。在维译的时候，采用了直译的翻译方法，直译就是“بىراقتىن تۇرۇپ يامغۇردەك ئوق ياغدۇردى”。

我们发现，在《三国演义》明喻修辞格的翻译时，多采用直译的翻译方法，这样翻译能够保留原著的语言风格，准确表达文意。但同时也要尊重维吾尔族读者的说话表达方式，贴合维吾尔族文化，采用意译或直译兼意译的翻译方法，使维吾尔族读者更易理解。

4.1.2. 暗喻

暗喻(بوشۇرۇن ئوخشىتىش)،也叫“隐喻”“隐性隐喻”，暗喻不再通过“如”、“似”、“像”等比喻

词连接，而是用“是”、“为”、“成”、“叫”、“做”、“等于”等词语连接(也有本体和喻体之间用逗号或破折号连接) [7]。

(10) “二公繆举矣。将军奈何舍美玉而求顽石乎？”(《三国演义》第三十八回 P338)

بۇنىڭكى زات پىقىرنى خاتا تونۇشتۇرۇپتۇ. سەركەردە ھەزرەتلىرىنىڭ قانداقسىغا مەرمەرنى تاشلاپ تاشقا مەيلچۈشكەندۇ؟— دەيدى (بەت 148- قىسىم) 2جۇڭگى لياڭ. («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە»)

“将军奈何舍美玉而求顽石乎”的意思是将军为什么要舍弃精美的玉佩而追求坚硬的石头。这句话是刘备三顾茅庐时，诸葛亮自谦说的话。本体时“有才能的人”“诸葛亮自己”，喻体是“美玉”“顽石”，在维译时，采用了直译的翻译方法，直译为“مەرمەر تاش”。

(11) 《三国演义》里有著名的曹植的《七步诗》：

煮豆燃豆萁，豆在釜中泣。

本是同根生，相煎何太急！

(《三国演义》第七十九回 P646)

يۇرچاقنى بېشۇرماققا يۇرچاق غولى قالاندى،

ماش - پۇرچاقلار قازاندا نالە قىلىپ زارلاندى

نە ھاجەت ئۇنى شۇنچە ئۇزاققىچە قايناتماق،

(بەت 362- قىسىم) 3تىڭى- تەكتى سورالسا بىر يىلتىزدىن بوي تارتتى. («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە»)

曹植在诗中并没有提到兄弟关系，但用长在一个根上的豆秆和豆来比喻亲兄弟，用豆秆当作煮豆燃料来比喻有着血缘亲情的哥哥残害弟弟。在维译时，运用了直译的翻译方法，译为“پۇرچاق”，“يۇرچاق غولى”，这样翻译，保留了《三国演义》诗词的原汁原味。

(12) 因庙堂之上，朽木为官；殿陛之间，禽兽食禄。狼心狗行之輩，滚滚当道；奴颜婢膝之徒，纷纷秉政。以致社稷丘墟，苍生涂炭。(《三国演义》第九十三回 P752)

شۇ سەۋەبتىن خانىقالاردا يۈرگۈتەكلەر مەنسەپ تۇتۇپ، ئوردا- قەسىرلەرنى قاغا- قۇزغۇنلار باستى، بەتتىيەتلەر جاھاننى بېشىغا كىيدى. خالايق پۈتمەس- تۈگمەس كۈلپەت ۋە تەخسىكەش مۇناپىقلار ئارقا- ئارقىدىن يۈرت سورىدى. نەتىجىدە، خاندانلىق خانىمىران بولۇپ، ئەل (بەت 64- قىسىم) 4ئوقۇيەتتە قالدى. («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە»)

选自第九十三回“姜伯约归降孔明，武乡侯骂死王朗”中，诸葛亮多处使用暗喻的修辞手法痛诉汉王朝末期的极度腐败。短短数句话就包含了“朽木”“禽兽”“狼心狗行”以及“涂炭”共四个暗喻修辞格的运用。“朽木”一词的字面意思原为“腐烂的木头”，但在这里，诸葛亮显然不是要表达“木头”的意思，其真正目的是要借用“朽木”这一比喻的会话含义，即指汉王朝末期庸碌无为，不可教化的无用官员。同样地，“禽兽”一词原本的字面意思是“鸟和兽：飞禽走兽”，当然在这里，说话者肯定不是要表达“鸟兽”的含义，而是借用比喻的会话含义，暗指汉末朝廷中那些卑劣无德，而又没有人性的当权者。而“狼心狗行”一词中的“狼”和“狗”自然也不是其字面所指的狼和狗这两种动物，同样说话者的真正目的是为了借用比喻的会话含义痛斥昧着良心，不顾百姓民生的无良之人。最后的“涂炭”一词本来的字面意思是“陷入泥沼，坠入炭火”，说话者在此通过“涂炭”一词的会话含义表达了对百姓生活无比艰难困苦境况的深切同情和不安。在维译时，“朽木”译为“پۈرگۈتەكلەر”，意为“宦官”，“禽兽”译为“بەتتىيەتلەر”，意为“卑鄙无耻的人”，“狼心狗行”译为“تەخسىكەش مۇناپىقلار”，意为“趋炎附势的败类”，“涂炭”译为“كۈلپەت ۋە ئوقۇيەتتە قالدى”，意为“陷入了无尽的苦难中”。均采用了意译的翻译方法。

(13) 孔明曰：“曹操收袁绍蚁聚之兵，劫刘表乌合之众，虽数百万不足惧也。”(《三国演义》第四十三回 P373)

ساۋ ساۋ يۈمن شاۋننىڭ چۈمۈلدەك لەشكەرلىرىنى، لۇبىياۋنىڭ مايماق - سايماق چىرىكلىرىنى جەم قىلىپ، لەكەنگىلاپ لەشكەر توپلىغان — (بەت 258- قىسىم) 2 «ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە» (بولسىمۇ، بۇنىڭ كارايىتى چاغلىق، — دېدى جاۋابىن جۇڭگى لياڭ)

诸葛亮巧妙的将曹操的百万大军比喻为“蝼蚁”，凸显了他的胸有成竹与高度自信。维译时，将“蚁聚之兵”译为“چۈمۈلدەك”，运用了直译的翻译方法。

从以上例句中可以看出，在翻译《三国演义》中暗喻修辞格时，根据不同的语境采用不同的翻译方法。在翻译喻体具有明显特征的暗喻修辞格时，多采用直译的翻译方法，保留了修辞格的运用。在翻译喻体较抽象的暗喻修辞格时，多采用意译的翻译方法，帮助维吾尔族读者理解文意。

4.2. 《三国演义》中夸张的维译分析

夸张(مۇبالىغە)،是为了达成一些表达效果，从而对事物的一些基本属性进行夸大或缩小的修辞方式，这些基本属性包括形象、特征、作用、程度等方面[8]。夸张作为一种常见的修辞格，能够启发读者的想象力以及丰富人物的形象性。按照意义标准划分，夸张分为扩大夸张、缩小夸张、超前夸张三种形式。在《三国演义》中，作者罗贯中主要用扩大夸张和缩小夸张对人物形象进行刻画。

4.2.1. 扩大夸张

扩大夸张，将人或事物的形状、性质、特征、作用、程度等各方面说得比实际更大、更强、更多、更好。

(14) 水镜曰：“关、张、赵云，皆万人之敌，惜无善用之人。……” (《三国演义》第三十五回 P312)

— نەپسۈسكى، بۇلاردىن . گۈمەن يۇ، جاڭ فيي، يەنە جاۋ يۈنلەرنىڭ ھەممىسى تۆمەنلەر چە ئادەمگە تاقابىل كىلەلمەيدىغان پالۋانلار دۇر — (بەت 91- قىسىم) 2 ماھىرلىق بىلەن پايدىلىنىدىغان ئادەم يوق. «ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە»

(《三国演义》维译版第二册 P91)

此句是司马徽对刘备说的话，意思是刘备手下尽是猛将，但缺少好的军师。为了突出关羽、张飞、赵云的勇猛，形容他们是“万人之敌”，运用了夸张的修辞格。在维译时，采用了直译的翻译策略，译为“كىلەلمەيدىغان پالۋانلار دۇر تۆمەنلەر چە ئادەمگە تاقابىل”。

(15) 佗乃下刀，割开皮肉，直至于骨，骨上已青。佗用刀刮骨，悉悉有声。帐上帐下见者，皆掩面失色。公饮酒食肉，谈笑弈棋，全无痛苦之色。(《三国演义》第七十五回 P619)

خۇا تو نەشتەر پىچاق بىلەن تىرە - گۈشنى تاكى سۆڭەككە قەدەر ياردى. سۆڭەك قارىدىغانكىن؛ خۇا تو پىچاق بىلەن سۆڭەكنى قىرغاندا، گىرت - گىرت ئاۋاز چىقىپ تۇراتتى. بۇنەھۋالنى كۆرگەن چىدىر - بارگاھتىكىلەرنىڭ ھەممىسى يۈزلىرىنى ئىتۈۋالدى، رىمگىرۈپلىرى ئۈچۈپ «ئۈچ كەتتى. گۈمەن يۈبۈلسا شاراب ئىچىپ، گۈش يەپ، چاقچىقنى قىلىپ شاھمات ئوينىۋەردى، يۈزىدە ھىچبىر ئاغرىغانلىق ئالامىتى كۆرۈلمىدى» (بەت 288- قىسىم) 3 پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە «

此句选自“关云长刮骨疗毒”的片段，华佗为关羽治疗箭毒，华佗刮骨的声音悉悉刺耳，周围的人心惊胆战，掩面失色，而关羽却依然饮酒弈棋，若无其事。作者用夸张的修辞格突出地表现了关羽“勇”的性格特点以及超脱凡人的英雄气概。在维译时采用了直译的翻译方法，精准地表达了关羽强大的勇气。

(16) 陆逊营烧七百里 孔明巧布八阵图(《三国演义》第八十四回 P683)

لۇ شۈننىڭ يەتتە يۈز چاقىرىملىق قارارگاھنى كۆيدۈرۈۋەتكەنلىكى

(بەت 452- قىسىم) 3 جۇڭگى لياڭنىڭ پەم بىلەن سەككىز يۈز چاقىرىملىق قارارگاھنى كۆيدۈرۈۋەتكەنلىكى «

原文讲述的是陆逊设计火烧连营，刘备七百里营寨被陆逊的一把大火烧个精光，刘备带着残兵败将回到白帝城，陆逊紧追不舍，诸葛亮在路途中设下八卦阵，陆逊不敢进入八卦阵，刘备得以脱险。文中“营烧七百里”，看似非常壮观，能够让人联想到火势之大，我们知道 1 里等于 500 米，700 里就等于 350,000 米，也就是 350 公里，这距离大家可以估算一下，大概从乌鲁木齐到克拉玛依的距离，刘备

就是有 70 万大军也不可能有这么长的战线，这是典型的夸张修辞。维译时运用了直译的翻译方法，译为“يەتتە يۈز چاقىرىملىق”，沿用了原文夸张的修辞格。

(17) 姜伯约归降孔明 武乡侯骂死王朝(《三国演义》第九十三回 P752)

جياڭ ۋېينڭ جۇڭى لياڭغا نەل بولغانلىقى

(بەت 71- قىسىم) 4۰۷۵ياڭ بېگى جۇڭى لياڭنىڭ ۋاڭ لاڭنى تىل - نىزا بىلەن ئۆلتۈرگەنلىكى («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە»)

原文讲述的是诸葛亮派赵云攻打天水，大将姜维出战，诸葛亮用离间计使姜维归降蜀军，诸葛亮出祁山，军师王朗欲说服诸葛亮，结果被诸葛亮骂死。文中“骂死”运用了夸张的修辞手法，其实际上是间接讽刺敌军皆是胆小如鼠，贪生畏死之辈，来衬托诸葛亮正面的光辉形象。在维译时运用了意译的翻译方法，译为“نىزا بىلەن ئۆلتۈرگەن”意为“用语言把人杀死”，生动的刻画了原文的夸张之势，衬托了诸葛亮能言善辩的才能。

(18) 生得身长七尺五寸，两耳垂肩，双手过膝，目能自顾其耳，面如冠玉，唇若涂脂。(《三国演义》第一回 P20)

بويى يەتتە چى بەشسۇڭ، قۇلاقلىرى مۇرىسىگە تىگىپ، نىككى قولى تىزىدىن ئۆتۈپ تۇرىدىغان، كۆزى بىلەن قۇلىقىنى كۆرۈۋالدىغان،

(بەت 6- قىسىم) 1۰۷۱نۇرانەكەلگەن، لەۋلىرى قىزىل ئادەم ئىدى. («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە»)

原文是描写刘备的奇异形貌，耳朵垂到肩膀上，双手超过膝盖，眼睛能看到自己的耳垂。在维译时采用了直译的翻译方法，译为“قۇلاقلىرى مۇرىسىگە تىگىپ”，“نىككى قولى تىزىدىن ئۆتۈپ تۇرىدىغان”，“كۆرۈۋالدىغان”，突出了刘备的奇特气质。

从以上例句可以看出，在翻译《三国演义》扩大夸张这一修辞格时，译者多采用直译的翻译方法，保留夸张修辞格的运用，来表述不切实际的内容，从而突出事物的特点特征。

4.2.2. 缩小夸张

缩小夸张，意义与扩大夸张相对，将人或事物的形状、数量、特征、作用、程度等各方面说得比实际更小、更弱、更少、更坏。

(19) “……量新野弹丸之地，何劳丞相大军？”(《三国演义》第三十五回 P314)

شەينى دەك ئالغانچە كىچىككەنەبىر يەر ئۈچۈن باش ۋەزىر نىڭچوڭ قوشۇنىنى ئاۋارە قىلىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە

(بەت 101- قىسىم) 2 قىسسە»)

“弹丸之地”与“新野”是同位语关系，作者的意思是“新野这个弹丸之地”，突出了新野这个地方的狭小。在维译的时候“弹丸之地”译成“ئالغانچە كىچىككەنەبىر يەر”，意为“小小的地方”，采用了意译的翻译方法，但未将夸张的修辞格翻译出来。

从例句中我们可以看出，在翻译《三国演义》中缩小夸张时，采用了意译的翻译方法，虽然直接将事物的特点直接翻译了出来，便于维吾尔族读者理解，但未将夸张修辞格翻译出来。

4.3. 《三国演义》中双关的维译分析

在一定的语言环境中，利用词的多义或同音的条件，有意使语句具有两种意思，言在此而意在彼，这一种修辞手法叫做双关(ئىككى مەنىلىك سۆز)。双关一般分为谐音双关和语义双关两种。在《三国演义》中，双关语的运用对人物的刻画以及情节的发展起着一定的作用。

4.3.1. 语义双关

语义双关，是用包含两种语义的词语或句子来做双关。作为一种常用的修辞手法，双关语的运用可以使语言幽默含蓄、富有情趣且耐人寻味。

(20) 玄德只得随二人入府见操。操笑曰：“在家做得好大事！”(《三国演义》第二十一回 P201)

لۇيۇ بىي نامالسىز بۇ ئىككىيلەن بىلەن ساۋ ساۋنىڭمەھكىمىسىگە كېلىپ كۆرۈشۈشكە مەجبۇر بولدى.

(بەت 440- قىسىم) 1 ئۆيدىن زور نىش باشلاپتىلا! — دېدى ساۋ ساۋ كۆلۈپتۈرۈپ. (« ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە ») —

在本句中，“大事”一词是双关语。表面指“玄德学圃不易”，实指“国家大事”。当时刘备在曹操处寄人篱下，羽翼未丰，暗地里和董承等人接受汉献帝的密诏要杀掉曹操。虽然刘备隐藏得很深，但还是逃不过精明的曹操。曹操表面上说刘备学种菜不易，实际上是试探刘备的心理和真实实力。在维译时，采用了直译的翻译方法，译为“زور نىش”，这样翻译能够准确地传达原文地含义。

(21) 瑜命请入，教左右扶起，坐于床上。孔明曰：“连日不晤君颜，何期贵体不安？”瑜曰：“人有旦夕祸福，岂能自保？”孔明笑曰：“天有不测风云，人又岂能料乎？”瑜闻失色，乃作呻吟之声。(《三国演义》第四十九回 P421)

جۇ بۇ تەكلىپ قىلىشقا بۇيرۇق بەردى، ئاندىن خىزمەتچىلەرنىڭ ياردىمى بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ كارىۋاتقانلارنى تۇردى.

— بىر نەچچە كۈن بولدى، جاماللىرىنى كۆرۈشكە مۇشەرىپ مېبولالمىدىم، قاچاندىن باشلاپ ناغىرىپ قالدىلاكىن؟ — دەپسوردى جۇگى لياڭ.

«ئۇنىڭدىن قۇتۇلغىلى بولامدۇ؟ — دېدى جۇ يۇ، قازا - بەخت ھەم ئان ئىنسان بىلەن بىللە يۈرىدۇ.»

— تەڭرى شامال - بۇلۇت ئاتا قىلمىسا، ئادەم ئۇنىڭغا قانداق چارە قىلالايدۇ؟ — دېدى كۆلۈپ جۇگى لياڭ. (« ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە

(بەت 370- قىسىم) 2) «

该例是小说中脍炙人口地“借东风”中的一段对话。孔明和周瑜的对话表面上看都和治病有关，而其实周瑜之病因在于缺少东风使已定的火攻计划无法实施。这样双重情景使原文中的“天有不测风云”具备了双关的修辞特点。在维译时，采用了直译的翻译策略，译为：

تەڭرى شامال - بۇلۇت ئاتا قىلمىسا، ئادەم ئۇنىڭغا قانداق چارە قىلالايدۇ؟

这样翻译更能被维吾尔族读者所接受。

(22) 操观毕大笑，出示群臣曰：“是儿欲使吾居炉火上耶！”(《三国演义》第七十八回 P638)

ساۋ ساۋ مەكتۈپنى ئوقۇپ بولۇپلا قاقاھلاپ كۆلۈپ كەتتى ۋە مەكتۈپنى ئۆزىگە كۆرسىتىپ:

(قىسىم) 3 بەت بەخت! مېنى ئوتلۇق مەشنىڭ ئۈستىگە چىقىرىپ قويماقچى بولپتۇ، — دېدى. (« ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە ») —

(بەت 348-

孙权因与蜀交恶，不得不向曹操示好表示愿意归降，并劝曹操称帝。曹操权衡利弊得失，知道自己称帝会成为各诸侯地众矢之的，于是就说了这句话。意思是，你这是要把我放到炉火上烤啊！在本例中，“使吾居炉火之上”的隐含意思是指“罢黜汉献帝会招致诸侯的不满”。在维译时，采用了直译的翻译方法，译为“بويۇتۇ ئۈستىگە چىقىرىپ قويماقچىمېنى ئوتلۇق مەشنىڭ”，保留了作品的原汁原味。

从以上例句可以看出，译者在翻译《三国演义》中语义双关修辞格时，多采用直译的翻译方法，实现了“言在表而意在里”的表达效果，让审美效果得到体现。

4.3.2. 谐音双关

谐音双关，顾名思义就是用词语的同音或近音条件，构成双关意义。

(23) 揽二乔于东南兮，乐朝夕之与共。(第四十四回 P383)

بۇ يەردە بار «ئىككى جياۋ»، كۈنچىقىش - تۆۋەن ياقتا،

(بەت 281- قىسىم) 2) (« ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە ») (كۆڭلۈمنى ئاچسام دەيمەن، ئەمە بىلەن ناخشامدا

《三国演义》第四十四回中诸葛亮为了激怒周瑜共同抗曹，硬说曹操命曹植作的《铜雀台赋》里表达了“誓取二乔”之意。赋中提到“立双台于左右兮。有玉龙与金凤。揽‘二乔’于东南兮，乐朝夕之与共。”本身的意思是铜雀台应建三座，用两条飞桥相连，显得壮观。因为“乔”与“桥”谐音，且众所周知，“大乔”是孙坚的夫人，“小乔”是周瑜的夫人，所以很快地激怒了周瑜，骂曹操欺人太甚。在维译时，采用了直译的翻译方法。译为“ئىككى جياۋ”，这样翻译能够更加准确地表达出诸葛亮地用意和目的，也让读者更能易理解。

从以上例句可以看出,译者在翻译《三国演义》中谐音双关修辞格时,多采用直译的翻译方法,但由于汉维语音不同,就无法表达出双关效果。

4.4. 《三国演义》中借代的维译分析

借代(نالماشتۇرۇش)是一种修辞手法,指不直接把所要说的物名称说出来,而用跟它有关系的另一种事物的名称来称呼它。从本体与代体之间的关系来看,可以分为特征代本体、处所代本体、事物代人物等。

4.4.1. 特征代本体

特征代本体,即用借体(人或事物)的特征、标志去代表本体事物的名称。

(24) 美髯公千里走单骑汉寿侯五关斩六将(《三国演义》第二十七回 P252)

كۆركە ساقالنىڭ مىڭلارچە مۇساپىنى ئاتلىق يەككە باسقانلىقى

(بەت 533- قىسىم) 1 خەتتۇ بىگىنىڭ بەش قورۇلدىن ئۆتكۈچە ئالتە سەككىز دىن ئۆلتۈرگەنلىكى («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە»)

文中借用“美髯公”来指代关羽,我们知道关羽身长九尺,胡须三尺,相貌堂堂,故汉帝赠其“美髯公”的美称,此处看到这个词,就能让人想到关羽那身高、须长的形象。在维译时采用意译的翻译方法,译为“كۆركە ساقالنىڭ”意为“漂亮的胡子”,以特征来代本体,没有将其直接翻译成关羽,再现了原文中借代的修辞技巧。

(25) 小霸王怒斩于吉碧眼儿坐领江东(《三国演义》第二十九回 P265)

غەزەپلەنگەن «كىچىك دوكەر» نىڭ يۈ جىنى ئۆلتۈرگەنلىكى

(بەت 596- قىسىم) 1 «كۆك كۆز ئوغلان» نىڭ جياڭدۇڭنى ئىلگىگە ئالغانلىقى («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە»)

原文讲述的是于吉为百姓散失符水,孙策认为于吉妖言惑众,就将其斩杀,结果急火攻心而死,孙策之弟孙权继承父兄基业,在江东招纳贤士。文中的“小霸王”“碧眼儿”分别指代孙策和孙权,看到这两个词很容易让人联想到这两个人的形象,维译时,采用了直译的翻译方法,译为“كىچىك دوكەر”“كۆك كۆز ئوغلان”,不可否认的是这种直接翻译的方法原汁原味地保留了文章地韵味。

从以上例句中可以看出,译者在翻译《三国演义》中以特征代本体借代时,采用了直译和意译的翻译方法。在不改变维吾尔族人说话习惯的基础上,最大限度的保留了修辞格的运用,让维吾尔族读者也能体会到借代修辞格独特的魅力。

4.4.2. 处所代本体

处所代本体,即用处所去代替本体事物的名称。

(26) 司马徽再荐名士刘玄德三顾草庐(《三国演义》第三十七回 P325)

سىما خۇينىڭ دانىشمەنى يەنە تونۇشتۇرغانلىقى

(بەت 122- قىسىم) 2 لىۋ بىيىنىڭ كەپچە ئۈچ قىتىم نىزدەپ بارغانلىقى («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە»)

“草庐”此处指代诸葛亮,用住所(借体)指代人物(本体),刘备身为君主,却三次前往乡间草庐,突出了刘备的爱才若渴。在维译时,采用了直译的翻译方法,把“草庐”译为“كەپچە”,意为“茅舍”。这样翻译用住所来代替人物,没有直接将其翻译成诸葛亮,再现了原文中借代修辞美。

4.4.3. 事物代人物

事物代人物,即用其他的事物来代替本体事物的名称。

(27) 柴桑口卧龙吊丧未阳县凤雏理事(《三国演义》第五十七回 P475)

جۇڭى لىياڭنىڭ سەيساڭكۇدا تەزىبە بىلدۈرگەنلىكى

(بەت 516- قىسىم) 2 يياڭ تۇڭنىڭ لىيياڭ ناھىيەسىدە ئىش باشقۇرغانلىقى («ئۈچ پادىشاھلىق ھەققىدە قىسسە»)

文中的“卧龙”和“凤雏”，分别指代诸葛亮和庞统，龙和凤都是中国古代神话中的奇珍异兽，这里指代这两个人都“携经天纬地之才，赋震古烁今之气”，在维译时，采用了意译的翻译方法，译为了本体，“جۇگى لياڭ”（诸葛亮）“پاڭ تۇڭ”（庞统），这种直截了当的翻译思维使得表达清晰明白，容易理解。

5. 结语

通过汉、维语修辞格的对比，我们发现汉、维语中修辞格在形式和用法上既有相同之处也有不同之处。

汉、维语中的比喻(نوخشىتىش)修辞格有着一样的用法，都可用来表述两个事物之间所存在的相似关系。在形式上也有相同之处，一是本体和喻体同时出现，二是通过比喻词来体现两个事物之间的关系。

汉、维语中的夸张(مۇبالغە)修辞格，表达方式相似，都是通过扩大或缩小的方法来增强语言的张力，表达强烈的思想感情。但由于汉、维语的语言文化差异，使用夸张时的语用特点和用词习惯并不完全相同，在《三国演义》译文中，译者就考虑了表达习惯而用意译的翻译方法来表达。

汉、维语中的双关(مەنىلىك سۆز ئىككى)修辞格具有相同的语用功能和修辞效果，都是用一个词语来表达两种联想，或者两个音同义异或音异义同的表达方式，增强语言的艺术性。与维吾尔语相比，汉语中同音异形双关语更多，由于汉语有四个声调以及一个轻声，这都大大增加了同音异形双关语的概率，例如熟语中的歇后语。而维吾尔语中就几乎没有歇后语。

汉、维语中的借代(ئالماشتۇرۇش)修辞格在使用上是十分普遍的，在形式上也有着许多相似之处，都是通过侧面描写的方式，用另一个与之相关的事物来称呼。而汉、维语中借代修辞格的差异主要在借代的选择上。在维吾尔语中，多用相关事物来代人，而汉语中双关有更多的方式，例如用人名代作品，用数量词代事物等。

《三国演义》作为我国古典文学的代表之一，文中运用了大量的修辞手法来塑造人物形象，使“关羽”“诸葛亮”“曹操”等一个个人物形象深入人心。本文对修辞格的定义以及修辞格的分类进行了阐述，并找出《三国演义》维译本中比喻、借代、双关、夸张常见的修辞格，对这些修辞格的翻译方法进行简要分析。通过对《三国演义》修辞格的维译研究发现，首先《三国演义》中修辞格的运用有助于塑造众多性格鲜明的经典人物形象，虚构大量跌宕起伏的故事情节，给读者带来深刻的审美感受。其次，在修辞格的翻译过程中，应该尽量遵循原文的修辞手法，来达到原文所要表达的效果，但不能过于死板，有时也应根据上下文来选择。

本文选取《三国演义》维文版中比喻、夸张、双关、借代四种常用修辞格进行对比分析，但由于时间和篇幅的限制，未能将《三国演义》维文版中所有修辞格进行汉维对比分析，笔者将在今后的研究过程中继续完善。在此虚心接受各位老师的批评与指导。文章虽有不足，但还是希望此次对《三国演义》修辞格的维译研究对其他研究修辞格维译的学者略尽绵薄之力。

参考文献

- [1] 唐钺. 修辞格[M]. 北京: 商务印刷馆, 1923.
- [2] 张弓. 现代汉语修辞学[M]. 天津: 天津人民出版社, 1963.
- [3] 陈望道. 修辞学发凡[M]. 上海: 上海大江书铺, 1932.
- [4] 刘必庆. 当代翻译理论[M]. 北京: 中国对外翻译出版社, 1999.
- [5] 罗贯中. 三国演义[M]. 北京: 中国画报出版社, 2003.
- [6] 姚琴. 《三国演义》回目修辞技巧探析[J]. 作家杂志, 2010(11): 46-47.
- [7] 海热古丽. 汉维语修辞格对比及其互译研究[D]: [硕士学位论文]. 乌鲁木齐: 新疆大学, 2013.
- [8] 肖长林. 《三国演义》回目名称的维译研究[D]: [硕士学位论文]. 伊犁: 伊犁师范学院, 2016.